

Pitäisikö taiteen
tuntua?

Ska konst
kännas?

Is art supposed
to feel like something?

Keskustelijat/Diskussionspartner/Discussants:

Intendentti / intendent / chief curator **Tiina Rauhala**

Taiteen tohtori / Doktor i konst / Doctor of Arts **Maija Tammi**

Pitäisikö taiteen tuntua?

Keskustelijat: Suomen valokuvataiteen museon intendentti Tiina Rauhala ja taiteilija ja taiteen tohtori Maija Tammi.

T: Tiedätkö, tuntuu, että tunteet ovat hyvin korostuneita meidän ajassa? Aikamme ohjaa itsereflektioon ja omien tunteiden tiedostamiseen. Pitää pystyä kertomaan tunteistaan ja huomioimaan toisten tunteet joskus jopa tiedollisten seikkojen kustannuksella.

M: Joo! Se on puheessakin koko ajan läsnä, kysymme ”Miltä tämä ratkaisu tuntuu?” kun se ennen olisi ollut: ”Olisiko tämä hyvä ratkaisu?”. Ja kauanko olemme kommunikoineet emojilla? Vähintään kymmenen vuotta? Tavallaan kyse on ehkä arvojen muutoksesta tai siitä mitä pidämme julkisessa ja henkilökohtaisessa keskustelussa tärkeänä. Minusta kuraattori Ariane Koek kirjoittaa osuvasti esseessään *Out of Our Minds* että: ”In the 21st century, feelings, not facts, are the new truth. . . . Feelings now have the primacy in our society and are taken seriously, whereas facts are readily dismissed or even disputed”¹. Ehkä meillä on tässä ajassa nyt käsissä niin kutsuttua emotionaalista tietoa.

T: Juuri näin! Ja siksi on erityisen tärkeää tiedostaa ja tutkia omia tunteita, niin tiedollisina kuin kehollisina kokemuksina, sillä joskus negatiivisen tunteen takana on ihan vain päänsärky tai väsymys.

M: Aivan. Tunteiden kyseenalaistaminen on tarpeellista, vaikka toki haastavaa. Etenkin negatiivisten, kuten inho ja pelko, ja etenkin silloin kun ne kohdistuvat jotakin ihmisryhmää tai eläinlajia kohtaan. Joskus toki pelkkä tiedollinen järkeily ei tuota muutosta vaan vaaditaan myös altistumista tai toistoa. Tai siitä tiedosta miten tärkeitä pölyttäjät ovat, on kuitenkin jonkun verran matkaa siihen, että niiden kanssa varsinaisesti haluaisi olla tekemisissä lähietäisyydellä. Itselläni meni puolitoista vuotta, ennen kuin

pystyin käsittelemään kulkusirkkoja paljain käsin ja kiljumatta. Jos oikein muistan psykologi ja aivotutkija Joshua Greenen kirjoituksista, niin tunteet ovat erinomaisia ohjaamaan toimintaamme pienissä yhteisöissä. Tunteet auttavat meitä laittamaan ”meidät” yksilön omien henkilökohtaisten tarpeiden edelle, mutta myös ”toisten” edelle. Ongelma on tietenkin siinä, ettemme varsinaisesti elä pienissä yhteisöissä. Ja kun käsillä on ilmastonmuutos tai mikä tahansa muu maailmanlaajuinen ongelma, niin tunteet saattavat päinvastoin viedä meitä harhaan. ²

T: Niin vaikka tunteilla on tuo biologinen pohja, nyky-ymmärryksen mukaan tunteet ovat opittuja. Meillä on biologisesti kyky hoivaan, kyky tuntea rakkautta ja pelkoa, mutta tunteet eivät silti vain automaattisesti tapahdu meissä. Tunteiden merkityksiä ja tapoja tuntea opitaan ympäristöstä, jossa elämämme, ja niissä rakenteissa ja vuorovaikutussuhteissa, joissa toimimme. Ympäristö ohjaa täten tunteiden merkitysten oppimista vahvasti. Miten voisimme hyödyntää paremmin kykyämme oppia tunteita esimerkiksi ilmastonmuutoksen kaltaisissa eksistentiaalisissa asioissa, joiden kohtaaminen vaatii asennemuutoksia?

M: Ehkä kyse on yksinkertaisesti vain siitä, että yritämme tunnistaa tunteita ja niiden rakentumista/oppimista. Oppimisenäkökulmasta niin kutsuttu moraalinen ällötys on hieno esimerkki. Tai on helppo ajatella, että esimerkiksi inhon tunteminen on kehollinen reaktio, johon ei voi itse vaikuttaa, mutta tunnemme ”moraalista” inhoa/ällötystä esimerkiksi silloin kun näemme, että joku vaikka ryöstää sokean ihmisen käsilaukun, ja teemme jopa saman kasvojen ilmeen kuin haistaessamme jotain mädäntynyttä. Mutta moraalisen ällötyksen tapauksessa kasvojen ilmeen tarkoituksena on enemmän kommunikoida muille, että hei tämä ei nyt ole ok.

T: Tämä kuvaa hyvin miten tunteet ovat arvopainottuneita. Normit ja arvot vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme tunteitamme ja ehkä ajattelemme miten pitäisi tuntea. Puhutaan myös affekteista, jotka vaikuttavat yleisen ilmapiirin kautta yksilön kokemukseen itsestään ja muista. Minusta esimerkiksi ”tohkeisuus” on kiinnostava affekti, jota tunnutaan ajassamme arvostettavan. Tohkeisuutta kuvaa sosiaalisen median #1

love my job -kaltaiset postaukset. Tohkeisuus pitää arvossa ”oman jutun” löytämistä. Se voi olla yksilölle myös todella iso psykologinen taakka.

M: Tämä muuten kytkeytyy myös taiteilijamyttiin, tai ajatukseen siitä, että taiteilija tekee merkittävää ja mielenkiintoista taidetta vain koska hän on taiteilija, eli karrikoidusti erityinen ja kovia kokenut persoona. Itse näen, että tämä on konkreettista vahinkoa tekevä myytti, niin taiteentekijän kuin -kokijankin näkökulmasta. Toinen esimerkki siitä, miten arvot vaikuttavat tunteiden merkityksiin voisi olla vanhemmuus tai etenkin äitiys, joka on todella ahdas laatikko, jossa saa tuntea lähes vain ja ainoastaan positiivisia tunteita.

T: Hyvä esimerkki. Tunne- ja arvoilmapiirin vaikutuksesta tietoiseksi tuleminen on kyllä tosi oleellista.

M: Itse näkisin, että taide voi olla erinomainen keino kyseenalaistaa näitä bokseja. Omissa teoksissani olen yrittänyt kyseenalaistaa etenkin visuaalisen esteettisyyden ja ällöttävyyden rajoja, jotka ovat toki kietoutuneita moraaliin: voiko syöpäsolua pitää söpönä, entä irti leikattua kasvainta, tai matoja kuhisevaa jäniksen ruumista, joka toisaalta symboloi elämän kiertokulkua. Esteettisessä tutkimuksessa tosi pitkään ajateltiin, että negatiiviset tunteet kuten ällötys ja viha (Pelko ehkä on ollut tietyllä tavalla mukana eksistentiaalisena pelkona jonkin ylevän teoksen äärellä, joka saa katsojan tuntemaan itsensä pieneksi.) eivät voi tuottaa taiteellista nautintoa. Viimeisen 30 vuoden aikana tätä on alettu tutkia ja esimerkiksi Carolyn Korsmeyer kirjoittaa niin sanotusta esteettisestä ällöttyksestä, joka voi olla nautinnollista joskus jo ihan sen kautta, että katsoja tunnistaa olevansa ällöttynyt ja tätä kautta viehätty teoksesta älyllisesti.

T: Joo, törmäytät taiteesi kautta ajatuksia kauniista ja ällöttävästä, hyvästä ja pahasta. Taiteessa yllättymisen kokemus voi syntyä, kun joutuu haastamaan omat ennakoajatuksensa tai tapansa tuntea. Kerrot teoksissasi katsojalle mitä hän todellisuudessa katsoo ja tätä kautta paljastuu, että taiteesi taustalla on aina laaja tutkimustyö. Praktiikkaasi kuvaa se, että projektit kestävät kauan. Olet taiteilija mutta myös tutkija, miten se vaikuttaa työskentelyysi?

M: Kai tämä on jonkinlaista pakonomaista halua tutkia asiat perin pohjin, mihin väkisinkin menee vuosia, ja tutkijoilla on ajankohtaisin tieto oman alansa asioista ja pääsy sellaisiin kuvantamistapoihin, mihin taiteilijalle ei usein ole. On palkitsevaa oppia asioista, joiden olemassaolosta ei edes tiennyt tai saada täysin uudenlainen perspektiivi johonkin jo tuntemaansa asiaan. Ja siltikin on aina vasta raaputtanut pintaa. Olen myös huomannut olevani pohjimmiltani sitten kuitenkin ryhmätyöskentelijä. *Hulda&Lilli* -teosta olen tehnyt yhdessä muun muassa kirjailija Juhani Karilan, biologi Joni Ollosen ja säveltäjä Charles Quevillonin kanssa.

T: Yhteistyö tutkijoiden ja taiteilijoiden kanssa tarjoaa varmasti myös vastavuoroisuutta, jossa testata ja tutkia omia ajatuksiaan toisten kanssa. Musiikki jäi kiinnostamaan, minkälainen rooli sillä on taiteessasi?

M: Jotenkin hävettää sanoa tämä ääneen, mutta minusta musiikki on taikuutta, koska en pysty täysin ymmärtämään, miten se toimii. Ja samaan aikaan haluankin, että taideteoksissa, oli se oma tai jonkun muun tekemä, on aina jotain mitä ei voi täysin ymmärtää tai kokonaan selittää auki sanallisesti. Joskus tämä paljastuu juurikin siinä toteamuksessa, että teos ”tuntui” joltakin.

T: Ymmärrän hyvin miksi sinulle on tärkeää, että kokemuksen laitamille jää jotakin sellaista, jota ei oikein ymmärrä. Siinä on jotakin hyvin eksistentiaalista, elämän mysteeri. Mutta palataan tunteisiin. Hulda & Lilli -teoksen kautta rakennat työkaluja tunteiden rakentumisen ymmärtämiseen, erityisesti empatian. Yleensä koemme empatiaa helpommin samankaltaisuutta kohtaan. Mutta miksi valitsit teoksen päähenkilöiksi liskon ja kulkusirkan? Tai miksi menit niin kauas ihmisistä?

M: Teoksessa halusin tietoisesti yrittää purkaa osiin sitä, miten tunteet rakentuvat, myös itselleni. Ja sitä, miten helppoa on sujahtaa tarinaan ja samaistua päähenkilöön. Halusin meille kulttuurisesti mahdollisimman kaukaiset päähenkilöt, jotta voisimme katsoa itseämme vähän kauempaa. Antropomorfosoiminen, ihmismäisten ominaisuuksien liittäminen eläimiin, on teoksessani hyvin tarkoituksellista, tai luonnollisesti kyse on meistä ihmisistä. Mutta samaan aikaan halusin valita lajit, jotka eivät useinkaan herätä

empatiaa tai ihastusta, jotkin ihan muut kuin karismaattiset megaeläimet, jotta tarinankerronnan voima olisi ilmeisempää. Ja toki kyse on lavastetusta tarinasta, Lillia esittää vähintään parikymmentä kulkusirkkaa, joista kaikki eivät edes ole naaraspuolisia, ja Hulda on 5 eri kameleonttia, ja vauvakuviksi kuvasin Biotekniikan Instituutilla vanhoja näytteitä.

Teos voi toki myös herättää jopa moraalista ällötystä siitä, että saiko Hulda nyt syödä Lillin, oliko se oikein vai väärin. Ja teoksessa on ehkä myös vaara, että se saattaa kyynistää, mikäli kiinnittää huomiota siihen, miten yksinkertaista tunteiden rakentuminen voi olla, ja miten helposti meitä voidaan manipuloida.

T: Mutta samaan aikaan on tärkeä ymmärtää, että kyky kokea empatiaa ei johda automaattisesti tarvittaviin muutoksiin. Empatia on ehdottomasti tärkeä tunne, joka voi saada toimimaan jonkun puolesta, mutta kenen puolesta ja ketä kohtaan? Siksi sen tarkastelu ja kyseenalaistaminen on todella tärkeää. Teoksesi kehottaa kokijaa tulemaan tietoisemmaksi omista projektioista ja meihin vaikuttavista asioista. Itse en näe, että teoksesi kyynistää.

Voisi sanoa, että pyrit teoksessa enemmän korostamaan empatian merkitystä niin positiivista kuin ulossulkevaa merkitystä. Sitä, että empatia on toisen perspektiivin ottamista ja mahdollisuus toisen ymmärtämiseen. Jos emme osaa ottaa toisen perspektiiviä, niin emme ylipäätään ymmärrä toisia. Mutta samaan aikaan koemme empatiaa myös valikoiden, ja sen takia meidän tulisi myös kyseenalaistaa empatian tunteemme.

M: Yhtenä tämän teoksen motiivina on kanadalainen tutkimus, jossa yksi ryhmä koehenkilöitä laitettiin lukemaan journalistista tekstiä siitä, miten ihmismäisiä eläimet ovat, tietyssä mielessä nostettiin eläimiä ihmisten tasolle. Toinen ryhmä taas luki artikkelia, jossa muistutettiin miten eläinmäisiä ihmiset ovat. Kun ryhmien asenteita testattiin lukemisen jälkeen, niin ensimmäisen ryhmän asenteet olivat muuttuneet empaattisemmiksi oman elämänpiirin ulkopuolella olevia ihmisryhmiä kohtaan, esimerkkinä pakolaiset. Toisen ryhmän asenteissa ei tapahtunut muutosta. Tai tutkimuksen johtopäätös oli, että empatian tunteminen muita eläimiä tai eliöitä kohtaa, saa meidät katsomaan myös muita ihmisryhmiä avoimemmin.³

T: Eli vaikka valitsit teokseen kaksi ihmisestä hyvin kaukana olevaa lajia, pyrit myös testaamaan tuon tutkimuksen ajatusta eli miten eläinten ihmismäisenä inhimillisenä kokeminen voi vaikuttaa empatian kokemiseen myös itselle vieraampia ihmisiä kohtaan?

M: Kyllä, vaikka tämänkaltaisessa tutkimuksessa saattaakin olla kyse vain lyhytaikaisista vaikutuksista. Mutta ehkä yksi tärkeä asia on myös, että me tarvitsemme yhteisiä tunnekokemuksia ja puheenaiheita, etenkin nyt koska emme edes välttämättä ole faktoista samaa mieltä tai lue samoja uutisia. Tai mikä meitä nykyään yhdistää? Voisiko taide olla yksi yhdistävä elementti? Ja sitten samaan aikaan pohdin toimittaja ja yhteiskuntakriitikko Minna Salamin peräänkuuluttamaa emotionaalista tietoa, jota tarvitsemme yhdessä järjellisen tiedon kanssa pystyäksemme uudelleenajattelemaan ja haastamaan yhteiskunnan ongelmallisia rakenteita. Niin voisiko lisääntynyt keskittymisemme tunteisiin sittenkin viedä meitä juuri oikeaan suuntaan? Tai olettaen, että muistamme myös kyseenalaistaa tunteemme sopivissa kohdin. Missä kohdin, onkin sitten hankalampi kysymys.

T: Mahdollisesti! Ja mitä paremmin ymmärrämme tunteiden merkityksiä ja rakentumista, sitä helpommin voimme purkaa negatiivisia ja hajottavia tunteita, ja vahvistaa ja hoitaa positiivisia tunteita esimerkiksi taiteen kautta. Ja ehkä museot voisivat olla tämän hoivan keskeisiä paikkoja.

---

1 In Himmelsbach Sabine, Koek Ariane, Spaninks Angelique (eds.): *Real Feelings – Emotion and Technology*, Christoph Merian Verlag, Altenburg, 2020, p 32–43.

2 Greene Joshua: *Moral Tribes; Emotion, Reason, and the Gap Between Us and Them*, Atlantic Books, 2015.

3 Hodson, Gordon, "The Human-Animal Divide and Prejudices Against Humans; Seeing others as "less-than-human" in *Psychology Today*, June 19, 2012.

Ska konst kännas?

Diskussionspartner: Fotografiska museets intendent Tiina Rauhala och konstnären Maija Tammi, doktor i konst

T: Vet du, det känns som att det är mycket betoning på känslor i vår tid? Vår tid styr oss till självreflektion och medvetenhet om våra egna känslor. Man ska kunna berätta om sina känslor och beakta andras känslor ibland till och med på bekostnad av det kunskapsmässiga.

M: Ja! Det kommer också hela tiden fram i tal, vi frågar ”Hur känns den här lösningen?” medan det förut hade låtit: ”Är det här en bra lösning?” Och hur länge har vi kommunicerat med emoji? Minst tio år? Det är på sätt och vis kanske fråga om en värdeförändring eller om vad vi anser vara viktigt i den offentliga och privata diskussionen. Jag tycker att Ariane Koek skriver träffande i sin essä *Out of Our Minds*: ”In the 21st century, feelings, not facts, are the new truth. . . . Feelings now have the primacy in our society and are taken seriously, whereas facts are readily dismissed or even disputed”¹. Kanske vi i vår tid nu har så kallad emotionell kunskap i handen.

T: Just det! Och därför är det särskilt viktigt att vara medveten om och undersöka de egna känslorna, både som kunskapsmässiga och som kroppsliga upplevelser, för ibland ligger det bara huvudvärk eller trötthet bakom en negativ känsla.

M: Så är det. Det är nödvändigt om än utmanande att ifrågasätta känslorna. I synnerhet de negativa, som avsky och rädsla, och särskilt när de riktar sig mot en grupp människor eller en djurart. Ibland leder inte enbart intellektuellt resonering till förändring, utan det krävs också exponering och upprepning. Från kunskapen om hur viktiga pollinerarna är, är det emellertid lång väg till att man egentligen skulle vilja ha att göra med dem på nära håll. För mig tog det ett och ett halvt år innan jag kunde hantera vandringsgräshoppor med bara

händer och utan att skrika till. Om jag minns rätt vad psykologen och författaren Joshua Greene skrev, är känslorna utmärkta för att styra vår verksamhet i små samhällen. Känslorna hjälper oss att ställa "oss" över individuella behov, men också över "andra". Problemet är förstås att vi egentligen inte lever i små samhällen. När vi har någonting som en klimatförändring framför oss, eller vilket som helst annat globalt problem, kan känslorna tvärtom leda oss vilse.²

T: Trots att känslorna har den där biologiska grunden är de nog enligt dagens uppfattning inlärd. Vi har biologiskt sett en förmåga till omsorg, till att känna kärlek och rädsla, men känslorna kommer ändå inte automatiskt till oss. Känslornas betydelse och sätten att känna lär vi oss av omgivningen där vi lever. I de strukturer och interaktiva förhållanden där vi verkar. På det sättet styr omgivningen starkt inläringen av känslornas betydelse. Hur kan vi bättre utnyttja vår förmåga att lära oss känslor exempelvis i existentiella frågor som exempelvis klimatförändringen, där det krävs attitydförändringar för att vi ska kunna möta dem?

M: Kanske det helt enkelt är fråga om att vi ska försöka identifiera känslor och hur de byggs upp/lärs in. Med tanke på lärandet är det moraliska illamåendet ett fint exempel. Det är lätt att tänka att känslan av exempelvis äckel är en reaktion som man inte kan påverka själv, men vi känner "moraliskt" illamående/äckel när vi till exempel ser att någon stjälar en handväska av en blind person, och vi gör samma grimas som när vi känner lukten av något ruttet. Men i fråga om det moraliska illamåendet är avsikten med grimasen närmast att visa andra att 'det här är nu inte ok'.

T: Det här beskriver bra hur känslorna är värdebetonade. Normer och värderingar påverkar hur vi tolkar våra känslor och kanske hur vi tänker att vi borde känna. Man talar också om affekter, som via den allmänna atmosfären påverkar individens upplevelse av sig själv och andra. Jag tycker att exempelvis att "brinna för något" är en intressant affekt, som verkar värdesättas i vår tid. Att brinna för något är beskrivande för inlägg i stil med #I love my job på sociala medier. När man brinner för något vill man hitta "sin egen grej". Det kan också innebära en verkligt stor psykologisk börda för individen.

M: Det här anknyter också till konstnärsmytten, eller till tanken om att en konstnär gör betydelsefull och intressant konst bara för att hon är en konstnär, karikerat sett en speciell, briljant och hårt prövad person. Själv ser jag att det här är en myt som gör konkret skada, ur både konstnärens och publikens synvinkel. Ett annat exempel på hur värderingar påverkar känslornas betydelser kan vara föräldraskap, eller särskilt moderskap, en verkligt trång box i vilken man endast och enbart får ha positiva känslor.

T: Ett bra exempel. Att bli medveten om hur känslö- och värdeatmosfären påverkar en är nog verkligen väsentligt.

M: Själv skulle jag säga att konst kan vara ett utmärkt sätt att ifrågasätta de här boxarna. I mina egna verk har jag försökt ifrågasätta gränserna mellan visuell esteticism och äcklighet. De här är visserligen sammanflätade med moral: kan man tycka att en cancercell är söt, en bortopererad tumör, eller ett harkadaver som kryllar av maskar? Det sistnämnda symboliserar å andra sidan livets kretslopp. Inom estetisk forskning tänkte man mycket länge att negativa känslor som äckel och hat (rädsla har kanske på något vis ingått som en existentiell ångest inför ett förnämt verk som får betraktaren att känna sig liten) inte kan erbjuda en konstnjutning. Under de senaste 30 åren har man börjat forska i det här och till exempel skriver Carolyn Korsmeyer om ett så kallat estetiskt äckel, som ibland kan vara njutningsfullt bara för att betraktaren inser sig känna äckel och genom det tilltalas intellektuellt av ett verk.

T: Ja, genom din konst konfronterar du tankar om vackert respektive äcklande, om gott respektive ont. Upplevelsen av överraskning inom konsten kan uppstå när man är tvungen att utmana sina fördomar eller sitt sätt att känna. Du berättar i dina verk för publiken vad de i verkligheten ser och genom det avslöjar du att din konst alltid bygger på omfattande forskning. Din praktik illustreras av att projekten räcker länge. Du är konstnär men också forskare, hur påverkar det ditt arbete?

M: Det är väl någonslags tvångsmässig strävan att gå till grunden med saker, något som ofrånkomligen tar flera år. Forskare har också den mest

aktuella kunskapen om sådant som gäller deras bransch, samt tillgång till bildframtagningssätt som en konstnär sällan har. Det är belönande att lära sig om saker vars existens man inte ens visste om eller att få ett helt nytt perspektiv på något man redan kände till. Och ändå har man bara skrapat på ytan. Jag har också märkt att jag i grund och botten ändå är en grupparbetare. Verket *Hulda&Lilli* har jag gjort tillsammans med bland andra författaren Juhani Karila, biologen Joni Ollonen och kompositören Charles Quevillon.

T: Samarbetet med forskare och konstnärer erbjuder en säkert också möjligheten att testa och undersöka sina egna tankar tillsammans med andra. Musiken började intressera mig, vilken roll har den i din konst?

M: På något sätt skäms jag för att säga det högt, men jag tycker att musik är magi, eftersom jag inte förmår helt förstå hur den fungerar. Och samtidigt vill jag att det alltid ska finnas något jag inte helt kan förstå eller verbalt förklara i ett konstverk, mitt eget eller någon annans. Ibland avslöjas det här just i konstaterandet att verket "känns" som någonting.

T: Jag förstår bra varför det är viktigt för dig att det i kanterna av upplevelsen fortfarande finns något som du inte riktigt förstår. I det ligger något existentiellt, livets mysterium. Men låt oss gå tillbaka till känslorna. Genom verket *Hulda&Lilli* skapar du verktyg för att förstå hur känslor byggs upp, särskilt empati. I allmänhet känner vi lättare empati för det som är lika oss. Men varför valde du en ödla och en vandringsgräshoppa som huvudgestalter? Eller varför gick du så långt bort från människan?

M: I verket ville jag medvetet försöka ta isär det sätt på vilket känslorna är uppbyggda, också för mig själv. Eller hur lätt det är att slinka in i berättelsen och identifiera sig med huvudpersonen. Jag ville ha huvudgestalter som är så långt ifrån oss kulturellt sett, för att vi ska kunna se på oss själva på avstånd. En antropomorfering, att tillskriva djur mänskliga egenskaper, är mycket avsiktlig i mitt verk, det är naturligtvis fråga om oss människor. Men samtidigt ville jag välja arter som sällan väcker empati eller förtjusning, helt andra än de karismatiska megadjuren, för att narrativets kraft skulle vara mer uppenbar. Och det är förstås fråga om en arrangerad berättelse, Lilli porträtteras av

minst tjugo vandringsgräshoppor, av vilka alla inte ens är honor. Hulda porträtteras av 5 olika kameleonter, och som babybilder fotade jag exemplar från Biotekniska institutet.

Verket kan förstås också väcka moralisk indignation över huruvida Hulda fick äta upp Lilli, var det rätt eller orätt. Och det finns också en risk i att det kan leda till cynism, ifall man fäster uppmärksamheten på hur lätt det kan vara att bygga upp känslor, och hur lätt vi kan manipuleras.

T: Men samtidigt är det viktigt att förstå att förmågan att känna empati inte automatiskt leder till nödvändiga förändringar. Empati är absolut en viktig känsla som kan få en människa att verka för någon annan, men för vem och varför? Därför är det viktigt att granska och ifrågasätta. Ditt verk uppmanar publiken att bli mer medveten om sina egna projektioner och om det som påverkar oss. Jag ser inte att ditt verk leder till cynism.

Man kunde säga att du i ditt verk mer vill betona empatins betydelse både i positiv och i uteslutande mening. Att empatin är dels att ta en annans perspektiv och dels en möjlighet att förstå den andra. Om vi inte kan ta en annans perspektiv kan vi inte heller överhuvudtaget förstå andra. Men samtidigt känner vi också empati selektivt, och därför bör vi ifrågasätta våra känslor av empati.

M: Ett av motiven till det här verket är en kanadensisk studie , i vilken en grupp försökspersoner fick läsa journalistisk text om hur människolika djur är, djuren jämfördes på sätt och vis med människorna. En annan grupp fick läsa en artikel i vilken människornas djurlika egenskaper framhövdes. När man efteråt testade gruppernas attityder visade det sig att attityderna i den första gruppen hade blivit mer empatiska till människogrupper utanför den egna livsmiljön, till exempel flyktingar. Attityderna i den andra gruppen förändrades inte. Studiens slutsats var att empati för andra djur eller organismer får oss att också se på andra människogrupper på ett mer öppet sätt. ³

T: Alltså, trots att du valde två arter som står mycket långt ifrån människan ville du också testa idén i den där studien, hur upplevelsen av djur som människolika/mänskliga påverkar känslan av empati också för människor som är mer främmande för oss själva?

M: Ja, även om det kan vara fråga om enbart kortvariga effekter i en studie som den här. Men en viktig sak är kanske också att vi behöver gemensamma känsloupplevelser och samtalsämnen, i synnerhet nu eftersom vi inte nödvändigtvis är av samma åsikt om fakta eller läser samma nyheter. Eller vad förenar oss idag? Kan konsten vara ett samlande element? Och samtidigt funderar jag över den emotionella kunskap som journalisten och samhällskritikern Minna Salami efterlyser. Den behöver vi för att tillsammans med den rationella kunskap vi har kunna tänka om och utmana problematiska strukturer i samhället. Så kan vårt ökande fokuserande på känslor ändå föra oss i rätt riktning? Eller med antagande att vi också kommer ihåg att ifrågasätta våra känslor vid lämpliga tillfällen. Vid vilka tillfällen, det är en kvistigare fråga.

T: Möjligen! Och ju mer vi förstår känslornas betydelse och hur de byggs upp, desto lättare kan vi upplösa de negativa och nedbrytande känslorna, och stärka och vårda de positiva känslorna, exempelvis genom konsten. Och kanske museerna kan bli centrala platser för den här omvårdnaden. Platser för gemensamma upplevelser av känsla och inspiration till diskussioner.

Översatt från engelska till svenska av Eva Wahlström.

-
- 1 In Himmelsbach Sabine, Koek Ariane, Spaninks Angeliq (eds.): *Real Feelings – Emotion and Technology*, Christoph Merian Verlag, Altenburg, 2020, p 32–43.
  - 2 Greene Joshua: *Moral Tribes; Emotion, Reason, and the Gap Between Us and Them*, Atlantic Books, 2015.
  - 3 Hodson, Gordon, "The Human-Animal Divide and Prejudices Against Humans; Seeing others as "less-than-human" in *Psychology Today*, June 19, 2012.

Is art supposed to feel like something?

Discussants: Tiina Rauhala, Chief Curator, The Finnish Museum of Photography and Artist Maija Tammi, Doctor of Arts

T: You know, I feel like feelings are very prominent in our time? We are living in a time that encourages reflecting on and acknowledging our own feelings. One has to be able to talk about how one feels and consider the feelings of others, sometimes even at the expense of facts.

M: Yes! It's present in everyday speech as well; nowadays we ask 'How do you feel about this?' where before we would have asked 'Would this be a good solution?' And how long have we been communicating with emojis? At least ten years? In a way it has to do with a shift in values, or what we consider a priority in public and private communication. I think curator Ariane Koek's essay *Out of Our Minds* hits the nail on the head: 'In the 21st century, feelings, not facts, are the new truth. . . . Feelings now have the primacy in our society and are taken seriously, whereas facts are readily dismissed or even disputed'¹. Maybe we are now living in an age of so-called emotional intelligence.

T: Exactly! This is why it's paramount that we recognize and scrutinize our own feelings, both their cognitive and bodily aspects, because sometimes a negative feeling is just a symptom of a headache or tiredness.

M: Indeed. It's necessary to question our feelings, even though it can be challenging. Especially so with negative feelings like disgust or fear, and especially when they are directed towards a group of people or a species of animal. Sometimes reasoning is not enough to make a change, but exposure and repetition are needed. I mean, there's a long way to go from getting information on how important pollinators are to the point where you're comfortable with being in close quarters with bugs. It took me a year and a

half to be able to handle locusts with my bare hands and without screaming. If I remember correctly, psychologist and neuroscientist Joshua Greene writes that feelings are great for driving cooperation in small communities. Feelings help us put “us” over the needs of an individual, but also over “others”. Herein lies the problem, of course, that we no longer really live in small communities. And when we are faced with climate change and any other global problem, feelings can lead us astray. ²

T: Yes, despite that biological basis, the current consensus is that feelings are acquired. We have a biological instinct of nurturing and feeling love and fear, but still feelings don't just automatically happen in us. We learn the significance of feelings and different ways of feeling from the environment we live in, the structures and relationships we act in. Thus our environment railroads our process of learning the significance of feelings. How could we put our ability to learn feelings to better use, for example in tackling existential issues that require changes in attitudes, like climate change?

M: Maybe it is simply about trying to recognize our feelings and the way they are formed and learned. From the perspective of learning, one great example is so-called moral disgust. I mean, it's easy to consider disgust a physical reaction that we can't affect in any way, but we feel “moral” disgust when we see, for example, someone stealing a purse from a blind person. We even make the same facial expression as when we smell something rotten, but in case of moral disgust, the purpose of the facial expression is more to communicate to others that ‘Hey, this is not ok’.

T: This is an excellent demonstration that feelings are largely based on values. Norms and values have a substantial effect on the way we interpret our feelings and think how we should be feeling. Affect is a related concept. Affects work with the general atmosphere to shape an individual's experience of themselves and others. To me the affect “worked up” is very interesting; it seems to be highly valued in our time. An example of worked-upness is social media posting in the vein of #I love my job. Worked-upness is concerned with “finding your own thing”. It can also be a huge psychological burden for an individual.

M: This actually also connects with the myth of the artist: the idea that an artist makes interesting and important art solely due to being an artist, which tends to mean a special, extraordinary character who has seen hardship. Personally I consider this a harmful myth capable of inflicting concrete damage to both the artist and the audience. Another example of the effect that values have on the significance of feelings could be parenthood, and especially motherhood, which is a very narrow box that allows one to feel almost solely positive feelings.

T: That's a good example. It really is important to be aware of the effects of the prevalent atmosphere of feelings and values.

M: I consider art to be an excellent tool for challenging these narrow boxes. In my own work, I have sought to question the lines between the visually appealing and disgusting, which are naturally entangled with morality: is it possible to consider a cancer cell "cute"? How about a dissected tumor? Or the corpse of a rabbit infested with worms, which on the other hand can symbolize the circle of life? For a long time, the idea that negative feelings like disgust and anger cannot produce aesthetic pleasure prevailed in the study of aesthetics (although fear might have been present as a sort of existential fear at the face of a sublime artwork that makes the onlooker feel small). Over the past thirty years, this subject has been studied more. For example, academic Carolyn Korsmeyer writes about aesthetic disgust. In her theory, sometimes just the onlooker's recognition of their own experience of disgust can make the artwork intellectually appealing.

T: Exactly, in your art you collide ideas of what is beautiful or disgusting, good or bad. The experience of surprise in art can ensue when one has to challenge one's prejudices or patterns of feeling. In your work you explain to the audience what they're looking at, and hereby you reveal the vast background research that your art always includes. Long-running projects are characteristic of your artistic practice. You are both an artist and a researcher; how does this affect your practice?

M: I guess it's a sort of compulsive urge to get to the bottom of things, which inevitably takes years; and researchers have the most up-to-date knowledge

of their field, as well as access to imaging equipment that artists often don't have. It's rewarding to learn about things you didn't know even existed, or get a whole new perspective to something you were already familiar with. And even then you've only just scratched the surface. I have also noticed that in my core I excel at working in groups after all. I worked on *Hulda&Lilli* together with writer Juhani Karila, biologist Joni Ollonen, and composer Charles Quevillon, among others.

T: I imagine that collaborating with researchers and artists also offers a sounding board for testing and reflecting on one's ideas together with others. I'm interested in the music; what kind of role does it play in your art?

M: I'm somehow ashamed to say this out loud, but I think music is magic, because I can't fully wrap my head around how it works. I want art, my own or others', to have that same kind of "something" that can't be completely understood or put into words. Sometimes this is revealed in the very remark that the artwork "felt" like something.

T: I can see why it's important to you that the experience has a residue of something just out of reach of our understanding. There is something very existential about it, the mystery of life. But let's come back to feelings. Hulda & Lilli is a toolkit for understanding how feelings are constructed, especially empathy. It's usually easier for us to feel empathy for something or someone similar. But why did you choose a lizard and a locust as the protagonists of this artwork? Or, why did you take it so far from humans?

M: In this work I wanted to consciously take apart the way feelings are constructed, also for myself. Or the phenomenon how easy it is to get sucked into a story and empathize with the protagonist. I wanted protagonists that were as far as possible from ourselves, so that we could take a look at ourselves from afar. Anthropomorphization, projecting human-like features onto animals, is very deliberate in this artwork, or, naturally the artwork is about us humans. At the same time I wanted to choose species that aren't commonly admired or empathized with, something completely different than

charismatic megafauna, in order to demonstrate more obviously the power of narratives. This work is, of course, a fabricated story: Lilli is portrayed by at least twenty different locusts, all of whom aren't even female; Hulda is portrayed by five different chameleons; and I photographed some old samples at the Institute of Biotechnology for Hulda's baby pictures. The artwork might even trigger moral disgust over Hulda eating Lilli, about whether it was right or wrong. There is a risk of cynicism in the artwork, if one pays close attention to how simple the construction of feelings can be and how easy it is to manipulate us.

T: At the same time it's important to understand that the ability to feel empathy doesn't automatically lead to the necessary changes being undertaken. Empathy is definitely an important feeling that can make people act to help someone, but whom and what for? That's why it's very important to scrutinize and question the process. Your artwork encourages the audience to become more aware of their own projections and the factors that influence us. I don't see cynicism there.

One could say that in this artwork, you aim to emphasize the significance of empathy, both positive and exclusionary; the fact that empathy means assuming the perspective of others and the possibility to understand others. If we are unable to assume the perspective of others, we won't be able to understand them. At the same time, however, we feel empathy selectively, which is why we should also question our feelings of empathy.

M: One of the motives for this artwork is a Canadian study where one test group was given a piece of a scientific editorial that stressed the human-like qualities of animals, in a way bringing animals to the same level as humans. Another test group was given an editorial that, on the contrary, stressed the animal-like qualities of humans. When the researchers compared the attitudes of the groups after reading their respective editorials, the first test group had also assumed more empathetic attitudes toward groups of people outside of their immediate circle, like refugees. The second test group showed no sign of changes in attitudes. The study concluded that feeling empathy toward other animals or living beings makes us also more open in our views on other groups of people.³

T: So while you chose as your subjects two species that are very far removed from humans, you also aim to put to the test the principle of that study, or, how considering animals human-like can affect the feeling of empathy for groups of people that are less familiar to oneself?

M: Yes, although this kind of study may only show short-term effects. But another important point might be that we need shared experiences of feeling and food for discussion, especially now that we might not even agree on facts or read the same news. I mean, what connects us nowadays? Could art be one element that connects people? At the same time I have in mind the emotional intelligence called for by journalist and societal critic Minna Salami. We need it together with intellectual intelligence in order to rethink and question the problematic structures in our societies. So could it be that our new focus on feeling might be taking us in the right direction? Assuming that we remember to question our feelings when need be, that is. Where that need might be is, of course, a trickier question.

T: Could very well be! The better we understand the significance and construction of our feelings, the easier it will be for us to take apart negative and destructive feelings and strengthen and nurture positive feelings, for example through art. Maybe museums could even be central sites for this nurturing. Places for shared experiences of feeling and food for discussion.

Translated from Finnish to English by Kataja Varisvaara.

---

1 In Himmelsbach Sabine, Koek Ariane, Spaninks Angelique (eds.): *Real Feelings – Emotion and Technology*, Christoph Merian Verlag, Altenburg, 2020, p 32–43.

2 Greene Joshua: *Moral Tribes; Emotion, Reason, and the Gap Between Us and Them*, Atlantic Books, 2015.

3 Hodson, Gordon, "The Human-Animal Divide and Prejudices Against Humans; Seeing others as "less-than-human" in *Psychology Today*, June 19, 2012.

Empatiakone / Empatimaskin / Empathy Machine

---

maaliskuu/mars/March 31 –
elokuu/augusti/August 27, 2023

SUOMEN
VALO
KUVA
TAITEEN
MUSEO

FINLANDS
FOTO
GRAFISKA
MUSEUM

THE
FINNISH
MUSEUM
OF
PHOTO
GRAPHY

**Palautathan tämän vihkon. /
Vänligen returnera denna broschyr. /
Please return this leaflet.**